

Leders tale til Kirkerådet 23. mai 2024

Kjære medlemmer av Kirkerådet

På Kirkemøtet i Trondheim i april ble vi som sitter her valgt – eller gjenvalgt – som medlemmer av Kirkerådet i Den norske kirke. Knappt seks uker etter valget samles vi her i Asker til vårt første møte. Så sant vi ikke blir kastet i mellomtiden, er det vi som skal arbeide sammen helt til Kirkemøtet i 2028.

Ifølge Kirkeordning for Den norske kirke § 28 er Kirkemøtet «Den norske kirkes øverste representative og besluttede organ», mens Kirkerådet «leder kirkens arbeid på nasjonalt nivå», «forbereder de saker som skal behandles av Kirkemøtet, og iverksetter Kirkemøtes beslutninger» (§ 30). Mellom kirkemøtene er det vi som er Den norske kirkes øverste ledelse. Det betyr at vi er vist stor tillit, og at vi har tatt på oss et stort ansvar. For å forberede oss best mulig på denne oppgaven, er det satt av god tid på dette møtet til opplæring og innføring i rammene for vårt arbeid og de saker og utfordringer som ligger foran oss.

Kirkerådet er som andre rådsorganer i Den norske kirke demokratisk valgte organer. Siden kirkeforliket i Stortinget i 2008 har det vært en prioritert oppgave å videreutvikle det kirkelige demokratiet. En kirke som ikke lenger skal styres av staten og som fortsatt skal være en bred folkekirke, må ha en robust styringsstruktur. I en luthersk kirke utgår styringen av kirken fra kirkens medlemmer. Når menighetsråd, fellesråd, bispedømmeråd, Kirkemøte og kirkeråd utøver styring, er det fordi de har fått et mandat gjennom demokratiske valg blant kirkens medlemmer.

Det kirkelige demokratiet er ikke bare noe som er lånt fra det allmenne, politiske demokratiet, men har også sin teologiske begrunnelse. I sak 7/24 vedtok Kirkemøtet følgende:

Trussamfunnet Den norske kyrkja er styrt av demokratiske organ på alle nivå. Dette har både teologiske og historiske årsaker. Kyrkjemøtet bed Kyrkjerådet om å legge fram forslag om ei føresegn i kyrkjeordninga som stadfestar at rådsorgana i kyrkja utgjør ei særleg styringsteneste.

Som medlemmer i et kirkelig råd er vi altså med og ivareta en kirkelig *tjeneste*, en åndelig oppgave. Det gjør vi som er valgt sammen med representanter for tjenesten med ord og sakrament, med prester og biskoper som skal ivareta et særlig teologisk ansvar i rådene.

Demokrati er en måte å håndtere meningsforskjeller i et samfunn eller i en organisasjon. Demokratiet legger til rette for at ulike oppfatninger kan komme til orde, og gir ordninger for at man kan treffe beslutninger. I de senere årene har meningsforskjeller i Kirkemøtet og Kirkerådet blitt organisert gjennom ulike lister og grupperinger. Det er en måte å synliggjøre og organisere ulike interesser og meninger på. Samtidig: Når vi først er valgt inn i et råd, slik som her i Kirkerådet, er det ikke primært for å representere en bestemt gruppering, vi er her som et

kollegium, med et felles ansvar for kirkens beste. De gode løsningene finner vi best i fellesskap, gjennom å lytte til hverandre, prøve argumenter og synspunkter mot hverandre, for så sammen å finne løsninger som er mest mulig samlende og bærekraftige. Gitt det store ansvaret vi har, er det viktig at vi jobber godt sammen.

At vi sammen representerer helheten, gjelder også når det kommer til geografi: Selv om vi er vagt inn fra hver våre bispedømmer, er vi sammen Kirkeråd for hele landet. For en landsdekkende folkekirke i alle lokalsamfunn. Geografi handler heller ikke bare om geografi i fysisk forstand, men også om det vi gjerne omtaler som kirkegeografi. Den norske kirke er en mangfoldig størrelse, også kulturelt og kristelig sett. Vi skal være kirkeråd for hele dette mangfoldet.

Sammen leder vi en organisasjon som fram til 2017 var en del av staten. Inntil 2021 var kirkens ordninger detaljert regulert i en egen kirkelov. Nå er vi større grad overlatt til oss selv, organisatorisk og økonomisk, selv om vi fortsatt har en forankring i grunnloven og i stor grad finansieres av offentlige bevilgninger. Som vi kan se av saker som står på kartet på dette møtet, står Den norske kirke overfor økonomiske utfordringer. I en slik situasjon synes det å være allmenn enighet om at mest mulig ressurser må bli brukt på utadrettet virksomhet, i førstelinjetjenesten. Samtidig trenger kirken nasjonale organer som kan ivareta kirkelig enhet, samarbeid og fellesskap nasjonalt og internasjonalt. De nasjonale organene trenger også en mest mulig profesjonell organisasjon som kan gi støtte til det som foregår i menighetene, uten at denne organisasjonen er større enn nødvendig. Hva som er nødvendig, og hva som er for mye, er noe vi vil måtte utforske i tiden som kommer.

Hvor store stabsfunksjoner vi trenger, har imidlertid også sammenheng med hvilke oppgaver vi forventer skal løses. Jo flere oppgaver, jo flere ansatte og flere ressurser trengs. Jo flere prosesser vi starter opp som krever store utredninger, jo flere ressurser trengs. En viktig side ved det å ha en styringstjeneste, er at vi også må våge å styre, og faktisk å ta beslutninger. Det kan være fristende å be om enda en utredning, enda en høring, fordi vi ikke føler oss klare til å bestemme. Men det betyr at noen må lage utredningene og gjennomføre høringene.

En av de prosessene vi etter min mening må gjøre noe med, er ordningen for tilsetting av biskop. Slik den nå er organisert, er det på en måte to prosesser som er koblet sammen: Først en runde med nominasjon og rådgivende avstemning i bispedømmet, deretter behandling og tilsetting i Kirkerådet. Denne prosessen bør forenkles, slik at vi enten lar prosessen avsluttes med avstemningen, eller at den blir en ordinær tilsettingssak i Kirkerådet. Jeg har for min del tatt til orde for en ren valgordning, men det er uansett en sak vi snart får til behandling i Kirkerådet, og der jeg håper vi kan bli enig om en forenkling.

Det kan også være grunn til å vurdere snittflaten mellom det som gjøres i Kirkerådets og bispedømmerådenes sekretariater og det som gjøres av andre. Kan noen oppgaver ivaretas av ansatte som jobber i førstelinjetjenesten? Kan flere oppgaver ivaretas av samarbeidende organisasjoner og institusjoner? Bør Kirkerådet i større grad bli bestillere enn utførere? Dette er spørsmål som vi helt sikkert vil få anledning til å diskutere framover.

I møte med økonomiske og organisatoriske utfordringer er det lett å bli selvpoptatte og navlebeskuende. Tusenårsjubileet for kristenretten på Moster som feires neste helg, hjelper oss å løfte blikket. Kristendommens gjennombrudd i Norge for tusen år siden, betydde på den ene siden grunnleggelsen av en landsomfattende kirke, nasjonalt og lokalt, i Norge. Den norske kirke forstår seg i dag, sammen med andre kristne kirker i vårt land, som en videreføring av den kirke som ble grunnlagt for tusen år siden.

Men kristningen medførte også store endringer i det norske samfunnet. Gjennom bestemmelsene som ble innført på Moster og videreført i senere lovverk, ble det slått fast at den mektige ikke kunne gjøre som han ville uavhengig av hva som var rett. Barn skulle ikke kunne settes ut for å dø, og kvinner og fattige fikk nye rettigheter. Konflikter skulle ikke løses gjennom hevn, men gjennom lov og rett. Gjennom kristenretten fikk individet helt andre rettigheter enn i det gamle ættesamfunnet.

De samfunnsendringene som skjedde med kristenretten, var motivert og forankret i sentrale forestillinger i den kristne tro. Når den mektige ikke lenger skulle kunne ta seg til rette, var det fordi han stod under Gud som den høyeste herre. Når retten stod over makten, var det fordi den var forankret i Guds vilje og bud. Når også barn, kvinner og treller fikk styrket sine rettigheter, var det fordi de som alle andre var mennesker skapt i Guds bilde. Gjennom dåpen ble alle innlemmet i det samme kristne fellesskapet, uavhengig av sosial status og rang. Det innebar også en forpliktelse til å hjelpe mennesker i nød.

Kristendommen er ikke lenger enerådende i det norske samfunnet. Mange av de verdiene som kristenretten introduserte, er i dag blitt allmenne verdier i samfunnet. Men ser vi oss rundt i verden, er menneskerettigheter og individets ukrenkelige verdi ikke noe som kan tas som en selvfølge. Derfor trenger disse verdiene å forsvares og begrunnes. I et mangfoldig og livssynsåpent samfunn skjer dette på mange måter, og kirken kan søke mange allianser i verdispørsmål. Men for kirken selv ligger den dypeste begrunnelse for menneskeverdet i fortellingen om Gud som skapte mennesket i sitt bilde, om Gud som selv ble menneske i Jesus Kristus, og om Jesus som møtte mennesker med respekt og som ba oss om å elske vår neste som oss selv.

Kirkens oppgave er derfor å sørge for den kristne grunnfortellingen forblir levende i vårt samfunn og overleveres til nye generasjoner. Både til kirkens egne medlemmer og inn i allmennkulturen. Derfor er en fornyet satsing på kirkelig undervisning og læring som Kirkemøtet vedtok, av avgjørende betydning.

Når vi snakker om menneskeverd og like rettigheter for alle mennesker, må vi samtidig erkjenne at kirken selv ikke alltid har levd opp til det budskapet den selv er satt til å forvalte. Alt for ofte i vår historie har kiren latt seg bruke av makthaverne til å undertrykke mennesker. Alt for ofte har troen blitt brukt som et middel til å binde mennesker i stedet for å sette dem fri.

I rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen finner vi grundig dokumentasjon på at kirken har bidratt til fornorskingsprosessen mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Kirken har selv vært en del av den urett som beskrives. Men fordi kirken

har vært en del av problemet, må den også være en del av løsningen. Derfor er den oppfølging av arbeidet med sannhet om forsoning som Kirkemøtet har bedt Kirkerådet om å stå i spissen for, av avgjørende viktighet. Når vi snakker om forsoning, har kirken en stor ressurs i det kristne budskapet. Den bibelske historie er nettopp historien om en Gud som ønsker forsoning, mellom seg selv og mennesker og mennesker imellom. Dette budskapet må være utgangspunkt både for kirkens interne forsoningsarbeid og for dens bidrag til forsoningsprosessene i samfunnet.